

Ko je spremniji za pomirenje u BiH roditelji ili njihova djeca?

Tolerancija i suživot se odnose na veze između ljudi ili grupa u kojima nijedna od strana ne pokušava da uništi onu drugu (Petrović, 2010) i možemo reći da ona treba da prethodi pomirenju. Da bi se takva situacija održala, treba da se radi na razvoju povjerenja između dojučerašnjih neprijatelja, obuzdavanju ekstremista, rehumanizaciji protivnika i na kvalitetnim međusobnim kontaktima i komunikaciji.

Čini mi se da mi to danas imamo u Bosni i Hercegovini.

Pomirenje je kompleksniji pojam od tolerancije i suživota, a samim tim i teže ostvariv. Neki pod pomirenjem podrazumijevaju odustajanja od bijesa i od želje za osvetom prema onima koji su vama učinili nešto loše, onima koje volite ili grupama sa kojima se identifikujete. Takođe, to može da znači i spremnost da se drugi prihvati u svoju moralnu zajednicu tako da se prema njemu ili njoj ophodi pravedno i s obzirom. To ne znači da morate da zaboravite zlo koje je učinjeno, da oprostite ili da ukinete kaznu za to zlo, već da kazna bude u skladu sa pravdom i usmjerena prema cilju popravljavanja počinioca tako da on može postati punopravni član zajednice (Borris, 2003).

Ko je više spreman na praštanje u Bosni i Hercegovini, roditelji koji su direktno osjetili posledice rata ili njihova djeca, koja nisu imala ta iskustva?

Odgovor ćemo potrežiti u istraživanju koje je objavljeno u publikaciji „Kako Mladi u BiH opazaju protekli rat“. Prije nego što krenemo sa analizom, važno je naglasiti da je u istraživanju učestvovalo 1308 mladih i 525 njihovih roditelja.

Važno je naglasiti da se spremnost na pomirenje u ovom istraživanju mjerilo kroz tri faktora: spremnost za opraštanje, rehumanizaciji protivnika i kroz stepen nepovjerenja prema drugima.

Dobijeni rezultati su interesantni.

Mladi Hrvati se ne razlikuju od svojih roditelja, dok među Bošnjacima nalazimo značajne razlike između roditelja i mladih na sve tri varijable koje se tiču pomirenja. U odnosu na svoje roditelje, mladi Bošnjaci su manje spremni na rehumanizaciju i praštanje i imaju više izraženo nepovjerenje prema drugim etničkim grupama. Kod mladih Srba nalazimo da su manje spremni na rehumanizaciju u odnosu na svoje roditelje, ali kod njih nalazimo i manje nepovjerenje prema drugima.

Kao što rekoh dobijeni rezultati su interesantni i poražavajući.

Mladi ljudi i kada se razlikuju od svojih roditelja, ta razlika je na štetu pomirenja.

Zašto je to tako?

Veoma je teško reći zašto je to tako, ali možemo pokušati dati neka objašnjenja.

Prije svaga te razlike možemo donekle pripisati biologiji. Mladi ljudi su skloni da mnoge stvari opažaju crno- bijelo i skloni su isključivosti. Ako je ovo tačno onda sve što se nalazi između crnog i bijelog je za njih znak slabosti, a kompromis se smatra izdajom i porazom.

Mladi ljudi nemaju direktno iskustvo rata i o njemu se informišu posredno. Informacije koje oni svakodnevno dobijaju o ratu veoma često su „obogaćene“ mitovima, tabuima, poluistinama i lažima i samim tim ih tjeraju ka ekstremnom mišljenju tj. percepciji neprijatelja. Dodamo li tome samoviktimizaciju koja je izražena u narativima sva tri konstitutivna naroda, sasvim je jasno zašto nema spremnosti za praštanje neprijateljima, koji se veoma često opaža i opisuje kao zvijeri, a ne ljudi. Dodamo li tome permanentne političke međuetničke tenzije koje imamo u BiH ne treba da nas začudi što mladi ljudi imaju veći stepen nepovjerenja prema drugim narodima, od njihovih roditelja.

Očekivali smo da se mladi razlikuju od svojih roditelja kada se radi o spremnosti na pomirenje, ali nismo očekivali da budu manje spremni za to.

Na kraju možemo samo konstatovati da narodi koji imaju ovakvu omladinu, trebaju da se brinu za svoju budućnost.